

"כאשר זמם ולא כאשר עשה" בבן גרושה

א. תוספות מסכת בבא קמא דף ד עמוד ב "ועדים זוממין"

פירש ריב"א דאפילו שילם על פי העדים זוממין חייבין, דלא שייך בממון "כאשר זמם" ולא כאשר עשה" דאפשר בחזרה.

ב. רמב"ם הלכות עדות פרק כ הלכה ב

נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדין, שנאמר כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה ודבר זה מפי הקבלה, אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין, וכן אם יצא הממון מיד זה ליד זה בעדותן חוזר לבעליו ומשלמין לו. השגת הראב"ד: נהרג זה שהעידו עליו וכו'. א"א שבוש הוא זה.

ג. כסף משנה הלכות עדות פרק כ הלכה ב

ואפשר לתת טעם לדברי רבינו דלא אמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה" אלא היכא דהרגו על פיהם משום דגדול עונשם מנשוא, אין ראוי לתת להם מיתת ב"ד שתכפר עליהם אלא ראוי להניחם שיהיו נדונין אחר מיתה בעונשים נוראים... ועוד י"ל טעם אחר... אילולא שהיה חייב זה מיתה לא היה מניח הקב"ה שתאבד נפש אחת מישראל, ומאחר שהניח הקב"ה לב"ד שיסכימו להרוג את זה ונהרג חייב מיתה היה הילכך אין לעדים משפט מות, מה שאין לומר כן במלקות:

ד. פני יהושע מסכת מכות דף ה עמוד ב

משמע להדיא מדבריו דלא סגיא ליה להרמב"ם ז"ל בהאי טעמא דאין עונשין מן הדין לחוד אי לאו דמסייע ליה קרא והיינו ע"כ אסיפא דקרא סמיך מדכתיב "לאחיו" מדלא מייתי האי קרא לעיל בהלכה א' אלמא שעיקר דבריו בזה היינו להך מילתא דהרגו אין נהרגין לחוד...

"והצדיקו"

ה. שעורי ר' דוד מסכת מכות דף ב עמוד א ס"ק א'

יש להסתפק האם כוונת הגמ' דבאמת משום לא תענה אינן לוקין, כיון דהוי לאו שאין בו מעשה, ורק דנתחדש חיוב מלקות חדש בקרא דוהצדיקו וגו', דהיכא דאי אפשר לקיים כאשר זמם, אפ"ה לוקין, ואף דלא הוי ממש כאשר זמם, עכ"פ הוי זה דין חיוב מלקות מדין הזמה, [ובמקום הזמה קאי].

או דלמא הקרא דוהצדיקו הוי רק גילוי דלוקין על לא תענה אף על פי שאין בו מעשה, וא"כ חיוב המלקות לא הוי מדין הזמה כלל, רק משום לא תענה, דגלי קרא דלוקין עליו אף על פי שאין בו מעשה (וע"ע להלן ס"ק י"א, כ"ה).

אין נמכרין לעבד עברי

ו. רמב"ם הלכות עדות פרק כ הלכה ח

העידו עליו שנמכר בעבד עברי והוזמו לוקין, וארבעה דברים אלו מפי הקבלה הן.

ז. גבורת ארי מסכת מכות דף ב עמוד ב

ודברי תימה הן בעיני דהא סוגיא דר"ה ורבא דבסמוך משמע כפירוש רש"י דמיירי בהעידו עליו שגנב והוזמו דינו להיות נמכר בגניבתו! וגם בעיקר הדין יש לתמוה אם העידו בא' שנמכר בעבד עברי והוזמו אין לו ענין למלקות אלא אי אית ליה דררא דממונא בעדותן כגון שהעידו שנמכר מכבר וסילק לו האדון דמי מקנתו אם הוזמו חייבין לשלם לו כפי שויו של דמי מקנתו שרצו להפסידו בעדותן:

עדים זוממין ממונא?

ח. קובץ שעורים קובץ באורים מכות אות ח

בטעמא דרבנן דע"ז ממונא לכאורה הוא תמוה מאד, דהרי כל המשלם יתר על מה שהזיק הוא קנס, ואין לך יתר על מה שהזיק מזה שלא הזיק כלל ומשלם!...

וברמב"ם פ"כ מהל' עדות "אין לע"ז שגגה לפי שאין בהן מעשה, לפיכך אין צריכין התראה." ואינו מובן, מה טעם יש בזה דלפי שאין בהן מעשה לפיכך יתחייבו בשגגה? ואולי כונת הרמב"ם לחלק מע"ז לכל חייבי עונשין, דבכל החיובים צריך שיהא מעשה מחייב, והמעשה לא יוכל לחייב כי אם בתנאים ידועים, שיהא במזיד ובהתראה וכו', אבל בע"ז ליכא מעשה מחייב כלל, אלא חיוב הקנו להם מן השמים, דהחיוב שחל על הנידון ע"י הגמ"ד מתגלגל על העדים, והם כמו יורשים את החיוב של הנידון.... וכיון דעל אחיו היה חיוב ממון ולא קנס, ממילא גם בהעדים הוא חיוב ממון. ואפשר דאפילו חייבו הנידון בקנס, מ"מ כיון דע"י גמ"ד נעשה ממון משו"ה הוי אצלם ממון. וצריך להתיישב בכתובות ל"ג עין שם.